

Postanowienie z dnia 5 grudnia 2001 r., I CZ 163/01

Do oceny dopuszczalności kasacji w sprawie o wznowienie postępowania wszczętej przed wejściem w życie ustawy z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 48, poz. 554), w której objęte skargą postępowanie zakończyło się przed dniem 1 lipca 2000 r., stosuje się przepisy nowe.

Sędzia SN Henryk Pietrkowski (przewodniczący)

Sędzia SN Iwona Koper (sprawozdawca)

Sędzia SN Mirosław Bączyk

Sąd Najwyższy w sprawie ze skargi powoda Piotra K. o wznowienie postępowania w sprawie z powództwa Piotra K. przeciwko Powszechnemu Zakładowi Ubezpieczeń S.A. w W. o zapłatę i rentę – zakończonej prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dn. 4 czerwca 1996 r. po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 5 grudnia 2001 r., zażalenia skarżącego na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 8 czerwca 2001 r.

oddalił zażalenie.

Uzasadnienie

W dniu 27 grudnia 2000 r. powód Piotr K. wniósł do Sądu Apelacyjnego w Warszawie skargę o wznowienie postępowania w sprawie przeciwko Powszechnemu Zakładowi Ubezpieczeń S.A. w W. o odszkodowanie w kwocie 10 000 i rentę w kwocie po 600 zł miesięcznie (obie kwoty po denominacji), zakończonej prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 4 czerwca 1996 r., oddalającym rewizję powoda od wyroku Sądu Wojewódzkiego w Warszawie, którym powództwo zostało oddalone. Skarga zawierała wniosek o

ustanowienie adwokata z urzędu, który Sąd Apelacyjny oddalił postanowieniem z dnia 15 lutego 2001 r. nie sporządzając jego uzasadnienia.

Postanowieniem z dnia 15 lutego 20001 r. Sąd Apelacyjny odrzucił skargę jako spóźnioną, stosownie do art. 410 § 1 k.p.c. Wraz z doręczeniem w dniu 27 marca 2001 r. powód został pouczoney o sposobie i terminie zaskarżenia, w związku z tym w terminie otwartym dla złożenia zażalenia wystąpił z wnioskiem o ustanowienie adwokata z urzędu i zwolnienie od opłat sądowych.

Postanowieniem z dnia 2 kwietnia 2001 r. Sad Apelacyjny wniosek ten oddalił.

W dniu 2 kwietnia 2001 r. powód złożył osobiście sporządzone zażalenie na obydwa postanowienia z dnia 15 lutego 2001 r. Postanowieniem z dnia 20 kwietnia 2001 r. Sad Apelacyjny odrzucił zażalenie na postanowienie o odmowie zwolnienia od kosztów nie sporządzając jego uzasadnienia, a postanowieniem z dnia 8 czerwca 2001 r. na podstawie art. 393⁻¹⁸ § 2 i 3 oraz art. 393⁻² k.p.c. odrzucił zażalenie na postanowienie o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania z powodu braku zdolności postulacyjnej po stronie skarżącego.

Powód przez ustanowionego pełnomocnika wniósł zażalenie na postanowienie z dnia 8 czerwca 2001 r., w którym wniósł o jego uchylenie i nadanie biegu sprawie „z uwagi na wyjątkową sytuację w sprawie” i fakt, że powód wielokrotnie zwracał się do sądu o przyznanie mu adwokata z urzędu. W uzasadnieniu podniósł, że wyrok, jaki zapadł w jego sprawie, jest nieważny ze względu na niewyznaczenie powodowi w postępowaniu przed Sądem Wojewódzkim pełnomocnika z urzędu na podstawie art. 101 § 3 k.r.o.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Powód domagał się wznowienia postępowania w sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego oddalającym jego rewizję, który zapadł przed dniem 1 lipca 1996 r., w związku z czym w pierwszej kolejności nasuwa się wątpliwość co do dopuszczalności z mocy ustawy zażalenia na postanowienie tego Sądu z dnia 15 lutego 2001 r. o odrzuceniu skargi o wznowienie zakończonego nim postępowania, a w następstwie tego także odnośnie do dopuszczalności rozpoznawanego zażalenia.

Istotnym źródłem rozbieżności poglądów doktryny i orzecznictwa w zakresie ogólniejszego problemu dopuszczalności i sposobu zaskarżenia orzeczeń wydanych w sprawie o wznowienie postępowania jest spór o charakter prawny skargi o wznowienie postępowania. Spośród dwóch zasadniczych poglądów, jakie

się zarysowały, jeden głosi, że skarga o wznowienie postępowania jest środkiem prawnym inicjującym nowe postępowanie, mające własny przedmiot, a co za tym idzie powinna być traktowana na równi z pozwem (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 1937 r., C III 1301/35, Zb.Urz. 1937, poz. 121 oraz postanowienia Sadu Najwyższego z dnia 16 marca 1967 r., III CZP 1/67, OSNC 1967, nr 7-8, poz. 148 i z dnia 8 maja 1968 r., III CZP 38/68, nie publ.) Akceptacja tego poglądu i przyjęcie, że mamy do czynienia z nowym postępowaniem pierwszoinstancyjnym, także gdy toczy się ono w sądzie, który orzekł w sprawie zakończonej prawomocnym orzeczeniem jako sąd drugiej instancji, prowadziłaby w obecnym stanie prawnym, po zmianie przepisów kodeksu postępowania cywilnego ustawą z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 48, poz. 554), do wniosku, że na postanowienie o odrzuceniu skargi o wznowienie wydane przez sąd, który w sprawie prawomocnie zakończonej orzekał w drugiej instancji, w świetle art. 392 k.p.c. nie przysługuje kasacja, zaś na podstawie art. 393⁻¹⁸ § 2 k.p.c. nie przysługuje również zażalenie do Sądu Najwyższego.

Według drugiego, dominującego poglądu, który z odwołaniem się do wspierającej je argumentacji podziela Sąd Najwyższy w obecnym składzie, skarga o wznowienie postępowania ze względu na cel w postaci obalenia orzeczenia i funkcję kontrolną jego prawidłowości, jest środkiem zaskarżenia wyroku (postanowienia merytorycznego) realizującym się poza tokiem instancji, a sąd rozpoznający skargę o wznowienie postępowania działa jako sąd drugiej instancji (orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 1937 r., C II 3278/36, Zb.Urz. 1938, poz. 252, uchwała Sadu Najwyższego z dnia 13 września 1967 r., III CZP 60/67, OSNC 1968, nr 3, poz. 37 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2000 r., III CZ 173/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 144). Postanowienie o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania, kończące postępowanie w sprawie, wydane przez sąd, który orzekał w sprawie prawomocnie zakończonej w drugiej instancji, podlega więc na podstawie art. 393⁻¹⁸ § 2 k.p.c. zaskarżeniu zażaleniem. Jest ono dopuszczalne tylko w sprawach, w których przysługuje kasacja. Skoro, jak zostało to wskazane, postępowanie ze skargi o wznowienie postępowania stanowi kontynuację dotychczasowego postępowania na zasadach podstaw skargi określonych w art. 399 i nast. k.p.c. i prowadzi do rozpoznania tego samego sporu,

punktem odniesienia dla oceny "kasacyjności" sprawy ze skargi o wznowienie postępowania w ramach art. 393⁻¹⁸ k.p.c. musi być sprawa, której dotyczy skarga (tak również Sąd Najwyższy w postanowieniach z dnia 26 stycznia 2000 r., III CZ 173/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 144 oraz z dnia 28 kwietnia 2000 r., II CZ 27/00, nie publ.)

Wyrok Sądu Apelacyjnego kończący postępowanie w niniejszej sprawie został wydany przed dniem 1 lipca 1996 r., zatem zgodnie z art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie kodeksu postępowania cywilnego... (Dz.U. Nr 43, poz. 189) nie podlegał zaskarżeniu kasacją. Z kolei, zgodnie z art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego..., do złożenia środków zaskarżenia – obejmującego ich dopuszczalność – od orzeczeń wydanych przed dniem 1 lipca 2000 r. stosuje się przepisy dotychczasowe. Przy jego zastosowaniu do wniesionej w przedmiotowej sprawie skargi o wznowienie postępowania "niekasacyjność" sprawy, której skarga dotyczy, wyłączałaby, ze względu na treść art. 393⁻¹⁸ § k.p.c., dopuszczalność zażalenia na postanowienie o jej odrzuceniu. Zważyć jednak należy, że przepis art. 5 ust. 2 powołanej ustawy, zawierający wyjątek od zawartej w jego ust. 1 zasady bezpośredniego działania nowej ustawy, ustanawia go na rzecz zasady instancyjności (stadialności) i ma na celu utrzymanie w ramach instancji jednolitości przepisów procesowych w sytuacji ich zmiany po wydaniu orzeczenia, od którego ma być wniesiony środek zaskarżenia. Jako przepis wyjątkowy nie podlega wykładni rozszerzającej; zarówno jego brzmienie, jak i cel zawartego w nim unormowania sprzeciwiają się uznaniu, że znajduje on zastosowanie do skargi o wznowienie postępowania, będącej środkiem zaskarżenia orzeczenia poza tokiem instancji.

Poczynione rozważania prowadzą do wniosku, że do oceny dopuszczalności kasacji w sprawie o wznowienie postępowania wszczętej po dniu 30 czerwca 2000 r., w której objęte skargą postępowanie zakończyło się przed dniem 1 lipca 2000 r., stosuje się przepisy obowiązujące od tej daty (zob. również postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 2001 r., V CZ 79/01 nie publ.). Według tych przepisów (art. 392⁻¹ § 1 k.p.c. *a contrario*), w sprawie o prawa majątkowe kasacja przysługuje, jeżeli wartość przedmiotu zaskarżenia nie jest niższa niż 10 000 zł. Przesądza to zarazem o uznaniu za dopuszczalne z mocy ustawy zażalenia na postanowienie o odrzuceniu skargi wydane przez sąd drugiej instancji, a w konsekwencji także rozpoznawanego zażalenia.

Zażalenie jest jednak nieuzasadnione. Wprowadzony ustawą z dnia 24 maja 2000 r. wymóg sporządzenia zażalenia przez pełnomocnika będącego adwokatem lub radcą prawnym (art. 393⁻¹⁸ § 3 k.p.c. w związku z art. 393⁻² § 1 k.p.c.), doznający wyjątków określonych w art. 393⁻² § 2, które w sprawie niniejszej nie zachodzą, ma charakter bezwzględny. Jego niedotrzymanie, niezależnie od przyczyny, która do tego doprowadziła, powoduje uznanie zażalenia za niedopuszczalne i skutkuje jego odrzuceniem. Nieuzasadnione w ocenie skarżącego oddalenie wniosku o ustanowienie adwokata z urzędu nie może więc stanowić podstawy uznania, że odrzucenie wniesionego osobiście przez niego zażalenia jest nieprawidłowe. Ewentualny brak winy w niedokonaniu przez stronę w terminie czynności procesowej stanowić może natomiast przesłankę przywrócenia terminu do jej dokonania.

Z powyższych względów zażalenie podlegało oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c. w z art. 397 § 2 k.p.c. i art. 393⁻¹⁸ § 3 k.p.c.